

XOTIN-QIZLARNING BANDLIGI YECHIMLARI VA UNDAGI IJTIMOYIY SHERIKCHILIK MEXANIZMINING ROLI

M.O.Baltabaeva

Farg‘ona davlat universiteti o‘qituvchisi

Email: baltabaeva_67@inbox.ru

G.A.Yuldasheva

Farg‘ona davlat universiteti o‘qituvchisi

Annotatsiya: Ushbu maqolada O‘zbekistonda xotin-qizlar bandligini ta‘minlashning ahamiyati va bunda ijtimoiy sheriklik mexanizmi hamda uning subyektlari haqida to‘xtalib o‘tilgan. Ushbu ijtimoiy sheriklik kuchli mexanizm bo‘lib, muzokaralar olib borish va birgalikda boshqarish uchun uyushgan, erkin va mas‘uliyatli xodimlar jamoasidir.

Kalit so‘zlar: yalpi ichki mahsulot, ayollar ishsizligi, ijtimoiy sheriklik, davlat organlari, jamg‘armalar, tashabbuskorlik, bandlik, teng huquqlilik.

Annotation: In this article, the importance of ensuring the employment of women in Uzbekistan and the mechanism of social partnership and its subjects are discussed. This social partnership is a powerful mechanism, an organized, free and responsible team of employees to negotiate and manage together.

Keywords: gross domestic product, women’s unemployment, social partnership, state bodies, savings, initiative, employment, equal rights.

Ijtimoiy sheriklikni o‘z mohiyatiga ko‘ra "uyushgan mehnat, uyushgan biznes va hukumat o‘rtasidagi barqaror o‘zaro tan olish munosabatlari, institutsional hamkorlik va tartibga solinadigan ziddiyat" deb ta‘riflash mumkin (Streeck & Hassel, 2003). Ushbu ta‘rifda bir qator asosiy xususiyatlar mavjud. Bu barqaror: tarmoqlarni qamrab oluvchi va har qanday hukumatdan ham uzoq davom etadigan o‘rnatilgan tizim mavjud. Bu institutsional hamkorlikni o‘z ichiga oladi, ya‘ni ish haqini belgilash va o‘qitish kabi sohalarda ish beruvchilar va kasaba uyushmalari o‘qitilgan ishchilar bilan yetarli darajada ta‘minlash kabi jamoaviy harakatlar muammolarini hal qilish uchun birgalikda ishlaydi.

O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining tashabbusi bilan O‘zbekiston Respublikasining “Ijtimoiy sherikchilik to‘g‘risida” gi qonun qabul qilingan va mazkur qonunga ko‘ra Ijtimoiy sherikchilik – davlat organlarining NNT va fuqarolik jamiyati institutlari bilan mamlakatni ijtimoiy-iqtisodiy rivojlantirish dasturlarini, shu

jumladan tarmoq, hududiy dasturlarni, shuningdek, normativ-huquqiy hujjatlarni hamda fuqarolarning huquqlari va qonuniy manfaatlariga daxldor bo'lgan qonunlarni ishlab chiqish va amalga oshirish borasidagi hamkorlikdir.

Ijtimoiy sherikchilik subyektlari sifatida davlat organlari, nodavlat notijorat tashkilotlar (fondlar, jamg'armalar, uyushmalar, birlashmalar) hamda fuqarolik jamiyati institutlari (siyosiy partiyalar) faoliyat ko'rsatadi. Shu o'rinda, mamlakatimizda ayniqsa xotin-qizlarning bandligini ta'minlashda ushbu mexanizmdan foydalanishga katta e'tibor qaratilmoqda. Jumladan, xotin-qizlar hayot tarzini yaxshilash, ularning faoliyatini qo'llab-quvvatlash maqsadida O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 01.03.2022 sanasidagi PQ-146-son qarori bilan oila va xotin-qizlar davlat qo'mitasining tuzilishi mamlakatimizdagi xotin-qizlarning nafaqat bandligini ta'minlash, balki ularning oliygohlarda o'qishini ta'minlash, ilmiy salohiyatini oshirishda, kasbiy ko'nikmalarni egallashda va hattoki turli qobiliyat va iste'dod egasi bo'lgan xotin-qizlarni rag'batlantirishda ham muhim ahamiyatga ega bo'ldi. "Olima ayollar jamiyati"ni tuzilishi, xotin-qizlarning jamiyatdagi rolini oshirish, gender tenglik va oila masalalari bo'yicha respublika komissiyasi tomonidan "Davlat boshqaruvida xotin-qizlar faolligini oshirish dasturi"ning tasdiqlanishi, xotin-qizlarning bandligini ta'minlash va salomatligini mustahkamlash markazlarining tashkil qilinishi yuqoridagi fikrlarimizning yaqqol isboti bo'la oladi. <https://xs.uz/uz> <https://xs.uz/uz/post/category/culture> Oliy Majlis Senatida xotin-qizlarning jamiyatdagi rolini oshirish, gender tenglik va oila masalalari bo'yicha respublika komissiyasining birinchi majlisi bo'lib o'tdi. (Xalq so'zi, 16.02.2022-y)

Qolaversa, O'zbekiston Respublikasining "Ijtimoiy sherikchilik to'g'risida" gi qonunining asosiy maqsadlaridan biri albatta davlat organlarining nodavlat, notijorat tashkilotlari va fuqarolik jamiyati institutlari mamlakatni ijtimoiy-iqtisodiy rivojlantirish normativ-huquqiy hujjatlarni hamda fuqarolarning huquqlari va qonuniy manfaatlariga daxldor bo'lgan qonunlarni ishlab chiqishda hamkorligini yanada kuchaytirish va davlatimiz rivojini ta'minlashdan iborat.

Xotin-qizlarni ish bilan ta'minlashdagi e'tibor qaratish muhim bo'lgan jihatlardan yana biri esa ish haqi, ish joyidagi sharoit va tenglik kabi masalalardir. Boisi, ijtimoiy sheriklik tizimi ish beruvchi va xodimlar manfaatlarini muvozanatini ta'minlashga hamda iqtisodiy samaradorlik va ijtimoiy adolatni birgalikda amalga oshirishga xizmat qiladi.

Tarmoq kelishuvlarida ijtimoiy-iqtisodiy va huquqiy himoya, bandlik, mehnatga haq to'lash, mehnat muhofazasi, xodimlar, ularning oila-a'zolarini sog'lomlashtirish, munosib va xavfsiz mehnat sharoitini yaratish, ayollar hamda yoshlarning

manfaatlarini muhofazasi va tarmoq xususiyatlaridan kelib chiqadigan boshqa me'yorlar o'z aksini topgan.

Ijtimoiy sheriklikning asosiy prinsiplari quyidagilardan iborat:

- qonunga bo'ysunish;
- teng huquqlilik;
- ochiqlik va shaffoflik;
- hammaboplik;
- mustaqillik;
- xolislik;
- o'zaro hurmat, manfaatlarning inobatga olinishi va mas'uliyat;
- majburiyatlar qabul qilishning ixtiyoriyligi.

Ijtimoiy sheriklik tamoyili o'zining mazmun-mohiyatiga ko'ra ijtimoiy adolat, fuqarolar farovonligi, ularning ijtimoiy himoyasi haqida qayg'urish kabi majburiyatni oladi. Shuningdek, ijtimoiy yo'naltirilgan siyosatni o'zining asosiy vazifasi deb bilib, mazkur siyosatning Konstitutsiyada belgilangan yo'nalishlarning keng qamrovli amalga oshirishda tashabbuskorlik ko'rsatadi. Mazkur tamoyilga amal qilgan holda davlat, o'z organlari orqali uzluksiz ravishda ijtimoiy hayotning barcha sohalaridagi muammolarni hal qilish choralarini ko'rib boradi.

Fuqarolik jamiyatining asosiy elementlari bo'lgan nodavlat notijorat tashkilotlari, fuqarolarni o'zini –o'zi boshqarish organlari ana shu tamoyil asosida davlat tashkilotlari bilan hamkorlikni shakllantirib boradi. Ijtimoiy sheriklik- o'z navbatida yuqorida ko'rsatib o'tilgan uch sektor manfaatlarini muvofiqlashtirish va ijtimoiy hayotning barcha muammolarini hal etishdagi hamkorlikdir. Shuni alohida ta'kidlash kerakki, ijtimoiy sheriklikning eng muhim jihati bu taraflarning huquq va majburiyatlarga rioya qilish haqidagi o'zaro kelishuvi emas, balki ular o'rtasidagi munosabatlarning alohida eng nufuzli axloqiy qoidalar majmuidir.

Bizning mamlakatimiz ijtimoiy sheriklik tizimini amalga oshirishning huquqiy kafolatlari dunyo tajribasiga asoslangan holda ishlab chiqilmoqda. Xususan, O'zbekiston Respublikasining "Nodavlat notijorat tashkilotlari faoliyatining kafolatlari to'g'risida"gi Qonuni davlat tomonidan nodavlat notijorat tashkilotlari faoliyatining kafolatlanishiga, ular tomonidan ijtimoiy ahamiyatga molik masalalarni hal etishda davlatning moliyaviy qo'llab-quvvatlashi masalalari ko'zda tutilgan. Eng muhimi nodavlat notijorat tashkilotlari jamiyatda manfaatlar muvozanatini ta'minlashga ko'maklashmoqda.

O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 07.03.2022 sanasidagi PF-87-sonli “Oila va xotin-qizlarni tizimli qo‘llab-quvvatlashga doir ishlarni yanada jadallashtirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi farmoni o‘z navbatida ijtimoiy sheriklik mexanizmidan foydalangan holda mamlakatda xotin-qizlarning huquq va qonuniy manfaatlarini himoya qilish, ularning iqtisodiy, ijtimoiy va siyosiy faolligini oshirish, sog‘lig‘ini saqlash, kasbga o‘qitish va bandligini ta‘minlash, tadbirkorlikka keng jalb etish, ehtiyojmand xotin-qizlarni ijtimoiy qo‘llab-quvvatlash, gender tenglikni ta‘minlash borasida olib borilayotgan islohotlarni tizimli davom ettirish, shuningdek, Birlashgan Millatlar Tashkilotining Barqaror rivojlanish maqsadlarini izchil amalga oshirishni maqsad qilgan.

Tadbirkor ayollar ko‘proq qaysi sohada faoliyat olib bormoqda?

2022- yilning 1- yanvar holatiga O‘zbekiston Respublikasida tadbirkor ayol rahbarlarning iqtisodiy sohalar bo‘yicha faoliyati:

- savdo sohasida – 14 147 ta
- xizmatlar sohasida – 10 057 ta
- sanoatda – 5 543 ta

2022-yilning 1-yanvar holatiga O‘zbekiston Respublikasida ayol rahbarlar boshqaruvida kichik korxonalar va mikrofirmalarning mahsulot sotishdan tushgan sof daromadi 22,6 trln. so‘mni tashkil etgan.

Ayol rahbarlar boshqaruvidagi kichik korxonalar va mikrofirmalarning sof daromadi o‘tgan yilning mos davri bilan solishtirilganda qariyb 7 trln. so‘mga oshgan. Ayol rahbarlar boshqaruvida 36 472 ta kichik korxonalar va mikrofirmalar mavjud.²

Tadbirkor ayollar rahbarlik qilayotgan kichik korxonalar va mikrofirmalar moliyaviy natijasi: 2021- yil yakunlari bo‘yicha jami 121 746 ta erkaklar rahbarlik qilayotgan kichik tadbirkorlik subyektlari tomonidan 27 966,0 mlrd so‘m sof foyda olingan bo‘lsa, 16 359 ta ayollar rahbarligidagi kichik tadbirkorlik subyektlari tomonidan 2 312,9 mlrd,so‘m sof foyda olingan. O‘rta hisobda bitta tadbirkorlik subyektiga to‘g‘ri keladigan sof foyda miqdori tadbirkor erkak rahbarligidagi kichik tadbirkorlik subyektlarida 229,7 mln. so‘mni tashkil etgan bo‘lsa, tadbirkor ayol rahbarligidagi korxonalarda bu ko‘rchatkich o‘rtacha 141,4 mln. so‘mni tashkil etdi.

Rasmiy ma‘lumotlarga qaraganda respublikaning YAIMda ayollar mehnatining ulushi sezilarli darajada o‘z o‘rniga ega.

Oliy ta‘lim tashkilotlarida 2175 ta fan doktorlari faoliyat yuritgan.

²<https://stat.uz/uz/>. Tadbirkor ayollar ko‘proq qaysi sohada faoliyat olib bormoqda? 13/12/2022

Oliy ta'lim tashkilotlarida 2021- yilda jami 37,4 ming nafar professor-o'qituvchilar faoliyat yuritgan. 2020- yilda bu ko'rsatkich 32,1 ming nafarni tashkil etgan. Mazkur professor-o'qituvchilarning gender bo'yicha taqsimlanishi quyidagicha: Ayollar – 44,6 %; Erkaklar – 55,4 %

Mehnat bozori indeksi mehnat bozorida holatni baholash va monitoring qilishda yordam beruvchi indeks bo'lib, mehnat bozorining joriy holatini bevosita aks ettiruvchi 5 ta ko'rsatkichni o'z ichiga oladi.³

Xulosa qilib aytganda, xotin-qizlarning bandligini ta'minlashda ijtimoiy sherikchilik mexanizmidan foydalanish nafaqat ishsiz ayollar sonini kamaytiradi, balki ularni raqobatbardosh ish o'rinlari va qulay ish sharoitlari bilan ta'minlashda, xotin-qizlarning huquqiy savodxonligini oshirishda muhim ahamiyat kasb etadi. Bu esa o'z navbatida mamlakat iqtisodiyoti va davlat budjeti rivojlanishiga o'z hissasini qo'shadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Streeck W, Hassel A. The crumbling pillars of social partnership. West European Politics. 2003;26(4):101–124.
2. <https://lex.uz/uz/docs/-5899498>; O'zbekiston Respublikasi Prezidentining “Oila va xotin-qizlarni tizimli qo'llab-quvvatlashga doir ishlarni yanada jadallashtirish chora-tadbirlari to'g'risida”gi farmoni, 07.03.2022 yildagi PF-87-son.
3. <https://lex.uz/uz/docs/-5884084>; O'zbekiston Respublikasi Prezidentining “Oila va xotin-qizlar davlat qo'mitasi faoliyatini tashkil etish to'g'risida”gi qarori, 01.03.2022 yildagi PQ-146-son.
4. Walby, S. (2005), ‘Gender mainstreaming: Productive tensions in theory and practice’, Social Politics: International Studies in Gender, State and Society.
5. Burxonovich, M. R., & Ortiqaliyevna, B. M. (2022). Conditions for improving the standard of living of the population. ASIA PACIFIC JOURNAL OF MARKETING & MANAGEMENT REVIEW ISSN: 2319-2836 Impact Factor: 7.603, 11(09), 44-48.
6. Baltabayeva, M. (2022). SANOATNI RIVOJLANTIRISH-DAVR TALABI-UY MAISHIY TEXNIKALARINING FOYDALARI. Eurasian Journal of Law, Finance and Applied Sciences, 2(5), 29-32.

³ <https://t.me/uzstataxborot> Oliy ta'lim tashkilotlarida 2175 ta fan doktorlari faoliyat yuritgan

7. Yuldasheva, G. A., Baltabayeva, M. (2022). ZNACHENIE INNOVATSIONNOGO OPIYTA V FORMIROVANII POVYSHENIYa UROVNYa DOXODNOSTI NASELENIYa. Talim fidoyilari, 8, 172-185.
8. Umarov, O. Concept of guaranteed development of enclave territories / O. Umarov, D. Khakimov // . – 2020. – No. 6(73). – P. 265-268. – EDN ROLXJX.
9. Kadyrovna, A. M., Burkhanovich, M. R., & Ortikaliyevna, B. M. (2022). DEMAND AND SUPPLY FOR LABOR FORCES. INTERNATIONAL JOURNAL OF SOCIAL SCIENCE & INTERDISCIPLINARY RESEARCH ISSN: 2277-3630 Impact factor: 7.429, 11(09), 85-90.
10. Baltabayeva Malokhat Ortiqaliyevna. (2022). DEVELOPMENT OF THE ECONOMY OF ENTERPRISES AND ITS IMPACT ON GROSS DOMESTIC PRODUCT. INTERNATIONAL JOURNAL OF SOCIAL SCIENCE & INTERDISCIPLINARY RESEARCH ISSN: 2277-3630 Impact Factor: 7.429, 11(09), 100–104. Retrieved from <http://www.gejournal.net/index.php/IJSSIR/article/view/976>
11. Maxsudov Sherzod Solijonovich (2022). BOZOR IQTISODIYoTI ShAROITIDA ERKIN IQTISODIY ZONALARDA BOSHQARUV.. Talim fidoyilari, 08-10 , 121-134.
12. Ortikalievna, B. M., & Abdunabievna, K. D. (2022). BENEFITS OF HOUSEHOLD APPLIANCES IN THE PROTECTION OF THE ENVIRONMENT AND WATER RESOURCES. Thematics Journal of Economics, 8(1).
13. Baltabayeva, M. O. (2023). Using the Mechanism of Social Partnership to Ensure the Employment of Women. Web of Synergy: International Interdisciplinary Research Journal, 2(3), 65-69.
14. Yuldasheva, G. Минтақаларни ривожлантиришда инвестицион жараёнлар ва уларни бошқаришнинг ўзига хос хусусиятлари / G. Yuldasheva, A. Kuchkarova // Минтақа иқтисодий ва инвестицияларнинг молиявий-хуқуқий ва инновацион жihatлари, 27 мая 2020 года, 2020. – P. 543-547. – EDN WYZVTP.
15. Baltabaeva, M. (2023). SHAHAR VA QISHLOQLARDA AYOLLAR BANDLIGINI TA'MINLASH YECHIMLARI. Talqin Va Tadqiqotlar, 1(8).
16. Umarov O., & Khakimov D. (2020). CONCEPT OF GUARANTEED DEVELOPMENT OF ENCLAVE TERRITORIES. Экономика и социум, (6 (73)), 265-268.